

Stane Pečar (1928–2020)

Stane Pečar (1928–2020).
(iz družinskega arhiva)

V letu 2020 nas je zapustil Stane Pečar, mladinski aktivist, partizan in taboriščnik, eden prvih članov borčevske organizacije ter dobitnik številnih priznanj in odlikovanj.

Rojen je bil 11. 2. 1928 v delavski družini na Vrhniki. Po petih razredih osnovne šole je šolanje nadaljeval na prvi državni realni gimnaziji v Ljubljani in se pri 14. letih vključil v mladinsko organizacijo OF, v SKOJ je bil sprejet maja 1943. S pomočjo treh mladincev iz okolice je v eni svojih odmevnejših akcij pozimi 1943/1944 vlomil v nemško skladišče orožja in drugega vojaškega materiala v prostorih vrhniške mežnarije. Zasegli so nekaj orožja in streliva ter druge vojaške opreme; ker pa so bili izdani, so jih Nemci aretirali, zaslišali, pretepli ter nagnali domov. Septembra 1944 se je, oborožen s kratko puško »italijanko«, priključil Ljubljanski brigadi. Še isti mesec so ga

domobranci zaradi izdaje zajeli na Notranjskem v skupini približno dvajsetih ujetnikov in jih izročili Nemcem. Čas do konca vojne je preživel v nemških zaporih in taboriščih. Po vrnitvi iz vojske se je na Vrhniki jeseni 1948 aktivno vključil v politično življenje. Izvoljen je bil za predsednika mladinske organizacije kvarta Vas, kmalu pa še za predsednika mladinske organizacije Občine Vrhnika in postal član Okrajnega komiteja mladine in inštruktor tega organa. Leta 1954 je bil službeno premeščen v Škofjo Loko, kjer se je kot kustos za NOB zaposlil v Loškem muzeju. Leta 1957 je vodil petčlansko muzejsko ekipo, ki je uporabila povsem novo metodo dela, skupinsko raziskovanje terena. V 18 dneh so prečesali območje desnega porečja Sore od Žirov do Ločnice. Rezultat napornega dela je bilo obsežno zgodovinsko in etnografsko *Gradivo za topografijo NOB*, ki je izšlo v dveh snopičih in za raziskovalce še danes predstavlja pomemben vir informacij.

Posneli so več kot 300 fotografij, napravili 100 risb, za muzejske zbirke pa pridobili še etnografske predmete, partizanski tisk in drugo arhivsko gradivo.

Velik del prostega časa je v prvih letih po prihodu v Škofjo Loko namenil tudi mladim. Poleti 1955 je za otroke padlih borcev in žrtev okupatorjevega nasilja iz takratnih občin Kranj in Škofja Loka organiziral tritedensko kolonijo v Rovinju. Udeležilo se je 110 otrok v starosti od 10 do 15 let, mnogi od njih so prvič videli morje ter se naučili plavati. V obe smeri so potovali z vlakom, šotore, odeje in kuhinjski pribor so jim dostavili s kamioni. Letovanje je bilo pestro, ves čas se je kaj dogajalo: jutranje dviganje zastave, igre z žogo, kopanje, igranje na splavu, ki so si ga sposodili od železničarjev, taborni ogenj. Naslednje poletje je 22 otrok padlih borcev in žrtev okupatorjevega nasilja vodil na pohodu po partizanskih poteh po Škofjeloškem in Cerkljanskem hribovju. Spremljali so jih znani partizani, obiskali so bolnico Franjo in Dražgoše ter se zadržali pri spominskih obeležjih na trasi pohoda, kjer so se padlim poklonili s cvetjem, ki so ga nabrali ob poti. Spali so na kmečkih podih in senikih. Hrano sta jim pripravljali kuharici na večjih kmetijah. Za priboljšek so v tistem času v hribih zorele češnje. Prosti čas so si popestrili z družabnimi igrami, petjem in druženjem.

Ob delu se je ves čas izobraževal. Diplomiral je na prvi stopnji Pravne fakultete v Ljubljani, zatem opravil 6-mesečni tečaj za kriminalista in potem še dveletno šolo za notranje zadeve. Leta 1958 se je zaposlil kot pravnik na Občini Škofja Loka in do upokojitve vodil Oddelek za notranje zadeve. Z raziskovanjem zgodovine NOB se je od tedaj ukvarjal le še ljubiteljsko.

V 70. letih prejšnjega stoletja je na pobudo takratne SZDL začel vztrajno, dosledno in sistematično raziskovati podatke o domobranstvu na širšem loškem ozemlju. Obiskal je zgodovinske arhive na Gorenjskem in v Ljubljani, opravil razgovore z vsemi preživeli domobranci ali njihovimi svojci, na pobudo njihovih soročnikov pregledal sodne odločbe o razglasitvi za mrtve, natančno opisal domobranske postojanke, njihove akcije in zločine. Skupno je bilo na območju raziskave 11 postojank, 2 so partizani uničili, v preostalih je bilo ob koncu vojne približno 930 domobrancev. O njih je Stane Pečar zbral dokaj popolne osebne podatke, tudi o njihovih usodah po končani vojni. Kar 20 let je nastajalo obsežno gradivo, ki je žal ostalo le v rokopisu; del je shranjen v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enota v Škofji Loki.

Njegovi prispevki o NOB so bogatili tudi *Loške razglede*, kjer je bil v prvih letih član uredniškega odbora. Izpostavimo naj v 2. številki (1955) objavljeno raziskavo o nasilni smrti 50. talcev, pobitih za Kamnitnikom: »... *temni, pretemni so talcev grobovi*«. Ob žalni slovesnosti 9. februarja 1999 je na podlagi njegove raziskave izšla še brošura *Temni pretemni so talcev grobovi*. Raziskavo o množičnih aretacijah je kasneje dopolnil in članek o tem z naslovom *Niti najhujši nemški teror ni upognil upornih Ločanov* objavil v 51. letniku *Loških razgledov* (2004). V okviru realizacije programa zgodovinopisja, ki ga je sprejel Svet za zgodovino delavskega gibanja in NOB pri SO Škofja Loka, se je lotil raziskovanja

uničevanja domačij in drugih objektov ter v letnikih *Loških razgledov* od 32 do 35 v svojem temeljnem delu *Uničevanje domačij – eno izmed okupatorjevih nasilij* popisal več kot 340 objektov, ki jih je okupator skupaj s svojimi pomočniki uničil na Škofjeloškem. V 32. letniku *LR* je v članku *K aktivnosti bele garde v Škofji Loki* objavil nekaj dopolnitev in pojasnil.

Organiziral je popis spomenikov na območju takratne Občine Škofja Loka in pisanje življenjepisov padlih borcev in žrtev okupatorja. Sodeloval je pri nastajanju knjig *Škofjeloško okrožje 1941–1945*, avtorja Ivana Križnarja, in *Pomniki NOB na Škofjeloškem*. Zbiral je gradivo o padlih italijanskih partizanih, pripadnikih brigade Antonio Gramsci, partizanske udarne divizije Garibaldi Natisone, ki so se v času zadnje nemške ofenzive marca 1945 borili na območju Poljanske in Selške doline. Na pobudo Protifašistične organizacije italijanskih partizanov (ANPI), je bil leta 1987 pri združenju imenovan odbor za postavitve spomenika, vodil ga je Stane Pečar, in v nekaj mesecih je bil spomenik postavljen pri Sv. Lenartu, v bližini kraja, kjer je komisar brigade Manfredi Mazzocca Tordo padel. Stane Pečar je od ANPI prejel priznanje in medaljo, njihovi predstavniki pa vsako leto prihajajo in se poklonijo padlim partizanom in njihovemu komisarju.

Že vse od začetka, torej od leta 1948, je bil član Združenja borcev za vrednote NOB. Opravljal je številne funkcije na vseh ravneh. Večkrat je bil izvoljen v

V Loškem muzeju je bilo skupinsko raziskovanje terena prvič izpeljano leta 1957. Muzej je organiziral skupino petih članov: Stane Pečar (vodja ekipe, kustos za NOB), Anka Novak (etnologija), Andrej Pavlovce (umetnostna zgodovina, spomeniško varstvo), Saša Kump (tehnično in umetniško risanje).

Skupina je bila na terenu 18 dni z nalogo evidentiranja ozemlja nekdanjega Loškega gospostva.

(foto: zasebni arhiv)

upravni odbor. Vodil je odbore za postavitev šestih spominskih obeležij NOB. Za eno izmed njih je dobil posebno spominsko plaketo odbora Skupnosti borcev Prešernove brigade. Ob spremembi družbenega sistema po osamosvojitvi in vračanju premoženja je bil predsednik Združenja. Ob trdnem vztrajanju mu je skupaj s sodelavci uspelo obdržati v lasti Združenja Dom ZB, ki je bil po vojni zgrajen udarniško in s prostovoljnimi prispevki. V matični krajevni organizaciji je bil več mandatov zapored vse do leta 2017 član krajevnega odbora. Poleg treh pisnih priznanj različnih ravni organiziranosti ZB je prejel tudi plaketo Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije (1991) in zlato plaketo za življenjsko delo ZZB NOV Slovenije (2015). Še posebno pa je bil ponosen na državna odlikovanja nekdanje skupne države SFRJ: red zaslug za narod s srebrno zvezdo, red dela s srebrnim vencem, medaljo za hrabrost in medaljo za zasluge za narod.

Sta pa še dve področji, ki sta ga vse življenje zanimali in sproščali, to sta bila lov in kinologija. V Lovskem-kinološkem društvu Gorenjske je bil tajnik izvršnega odbora (1982–1986), predsednik disciplinske komisije (1987–1989) in kronist (1983–1984). Za svoje delo je prejel pisna priznanja ter srebrni in zlati znak za zasluge ter red za zasluge II. stopnje.

Leta 2000 je postal častni član Lovske družine Škofja Loka, v kateri je deloval vse do leta 2009. Dejaven je bil tudi v Avto-moto društvu Škofja Loka. Tri leta je vodil komisijo za šolstvo, nekaj časa pionirski podmladek, predaval je prometno vzgojo. Tudi za ta področja je prejel več priznanj: zlati častni znak Avto moto zveze Slovenije (1963), plaketo AMD Škofja Loka (1964) in plaketo združenja šoferjev in avtomehanikov Škofja Loka (1997). Aktiven je bil še v loški SZDL, Zvezi rezervnih vojaških starešin, Muzejskem društvu Škofja Loka, Klubu upokojenih delavcev organov za notranje zadeve Gorenjske in številnih organih Občine Škofja Loka.

Pisal je tudi pesmi, predvsem domoljubne na temo NOB, največ jih je objavljajl v reviji *Sejalec*. Recitirali so jih na številnih partizanskih proslavah na Gorenjskem, Notranjskem in Dolenjskem ter žalnih slovesnostih.

Stane Pečar je pustil neizbrisljiv pečat pri delovanju Združenja borcev za vrednote NOB Škofja Loka, še večji pa je njegov prispevek pri raziskovanju zgodovine med NOB v Škofji Loki in njeni okolici. Bil je pokončen Slovenec, zagovornik ideje odpora in boja za svobodo ter socialno pravičnost.